

מערך שיעור

אזמרים לא לגזענות

לרגל היום הבינלאומי לביטול
האפליה הגזעית 21 במרץ 2016

מרחב חינוכי
לדמוקרטיה
וזכויות אדם

הסדנא

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في إسرائيل
The Association for Civil Rights in Israel

מעמד שייעוץ לכתות ה'ו'

מחלקת החינוך
האגודה לזכויות האזרח בישראל
www.acri.org.il/education

כתיבה: ג'והיינה סייפי
עריכה: חולוד אדריס ונועה ריבלין
עיצוב: סטודיו עינהר

משך הפעילות: שעה וחצי

ציוד נדרש: מערכת שמע (רצוי מערכת הגברה אם אפשרי), כרטיסיות ריקות, כרטיסיות עם ציטוטים (נספח 1), טושים, ניירות

המערך מבוסס על הספר "הגזענות כפי שהסברתי לבתי" מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

הקדמה למורה

בכל שנה, ב-21 במרץ, מציינים בעולם את **היום הבינלאומי לביטול האפליה הגזעית**. מתוך תפיסה כי חינוך נגד גזענות צריך להתחיל בגיל צעיר, אנו מציעים השנה לצוותים החינוכיים **בבתי הספר היסודיים** להיות שותפים ביום זה בפעילות חינוכית שבמרכזה עומד חינוך למאבק בגזענות.

אנחנו עדים לגילויי גזענות מדי יום, במיוחד כלפי קבוצות מוחלשות בחברה. את הגילויים של הגזענות אפשר לראות ולשמוע בבית הספר, בבית, במתנס, בשכונה ובתקשורת, בכל מקום ובכל זמן - הדבר מחייב פעולה! המורה מהווה דמות משמעותית המשפיעה על התלמידים, ועל הערכים אותם הם מפתחים, ולכן המעורבות שלכן/ם המורות והמורים, והשותפות שלכן/ם בחינוך למאבק בגזענות, היא חיונית.

פרופ' יהודה שנהב מגדיר את הגזענות כ"ייחוס של נחיתות לאדם או קבוצה, על בסיס של תכונות סטריאוטיפיות שמנוסחות בשפה **ביולוגית, חברתית או תרבותית**. בשיח גזעני נתפסות תכונות אלו כנחותות, כבלתי משתנות וכמהותיות לאותה קבוצה". (למאמרו "מהי גזענות?" **לחצו כאן**)

אפשר וחייבים להיאבק בגזענות! ניתן לחנך לסובלנות, לפתיחות וחקרנות, לסולידריות בכתה, ובחברה בכלל. לפי **טאהר בן ג'לון**, הסופר והמשורר המרוקאי, בספרו "הגזענות כפי שהסברתי לבתי" עליו נתבסס במערך זה: "לא נולדים גזענים, הופכים להיות כאלה. יש חינוך טוב ויש חינוך רע, הכל תלוי במי שמחנך, אם בבית הספר ואם בבית".

היום הבינ"ל לביטול האפליה הגזעית הוא הזדמנות חשובה להעלות הסוגיה הכואבת הזאת על סדר היום באופן יזום, במטרה לפתח מודעות ביקורתית לגבי שאלות כמו מהי גזענות, ומיהו הגזען? מה מניע אותו? מעבר מכך, זו הזדמנות להדגיש את הצורך לפעול למאבק בגזענות, דרך מתודות שיעזרו לתלמידים לפתוח צוהר לחשיבה ביקורתית המאפשרת רפלקסיה אישית על עמדות כלפי האחר; על מה העמדות מבוססות? זו הזדמנות ללמוד לשים לב להתנהגויות שלנו ושל האחרים, ולעמוד על המשמעויות שלהן - כלפיי וגם כלפי אחרים. ולא פחות מזה - להנכיח את היכולת ואת האחריות של כל אדם, בכל גיל, לפעול למיגור הגזענות. המאבק בגזענות הוא מאבק יומיומי, והוא עלול להיות מתסכל! אבל אין לנו את הפריביליגיה להרים ידיים, או להעלים עין.

מערך השיעור שלהלן בא לחזק את העשייה החינוכית שלכם המורים והמורות המתפרסת על פני כל השנה, ומציע כלי פדגוגי נוסף בתוך התהליך הזה. חינוך נגד גזענות לא יכול להצטמצם לפעילות חד פעמית. תהליך חינוכי משמעותי חייב להתייחס גם לגזענות כפי שהיא משתקפת ביחסי הכוח בין התלמידים בכיתה (בנושא זה ראו את מאמרו של ד"ר מרסלו וקסלר "[הכיתה כמיקרוקוסמוס](#)"). כמו כן, ניתן לשלב חינוך נגד גזענות בהוראת מקצועות שונים (בנושא זה ראו למשל את מאמרה של ד"ר גליה זלמנסון לוי, העוסק [בשילוב חינוך נגד גזענות בהוראת בהוראת המתמטיקה](#)). יש חשיבות רבה לעשייה חינוכית עקבית ותהליכית, תוך שימוש בכלים פדגוגיים מגוונים ויצירתיים, בכדי לחנך לערכים של צדק, סבלנות וסובלנות, סולידריות ופתיחות לא/נשים אחרים, חדשים או זרים.

קצת על הספר "הגזענות כפי שהסברתי לבתי" מאת טאהר בן ג'לון

הספר "**הגזענות כפי שהסברתי לבתי**" הינו אחד הספרים החשובים של הסופר והמשורר המרוקאי **טאהר בן ג'לון** - דוקטור לפסיכולוגיה וסוציולוגיה, המושפע בכתיבתו מניסיונו בפסיכותרפיה. הספר הוא תוצר של שיחה של הסופר עם בתו בת העשר, מרים. לאחר שמרים השתתפה עם אביה בהפגנה נגד הצעת חוק על כניסתם ושהותם של זרים בצרפת, שהתקיימה בעירם פריס, התפתחה ביניהם שיחה. הסופר מתעד את השיחה ביניהם; את השאלות של מרים על הסיבה להפגנה, על המתנגדים לכניסתם ושהותם של זרים בצרפת, על משמעות הגזענות ועל הדרכים להיאבק בה, ואת התשובות של האבא, המחויבות לאורך כל הספר

למאבק נגד הגזענות, לצד הניתוח שלו לתופעת הגזענות. בן ג'לון פיתח את הטקסט ופרסם אותו במטרה שהוא ישמש כלי לחינוך נגד גזענות, כשנקודת המוצא שלו הייתה שהמאבק נגד הגזענות מתחיל בחינוך. הספר פונה לילדים בגילאים צעירים, וגם למבוגרים - הורים ומחנכים. על אף היותו ספרון דק, מדובר באחד הטקסטים המכוננים במאבק בגזענות!

מושגים מרכזיים בספר: גזענות, עליונות, שונות, זר, דעות קדומות, אפליה, מיהו גזען? גנטיקה, הבדלים חברתיים ותרבותיים, סירוב, דחייה, שנאה, מאבק בגזענות ועוד.

הספר יצא לאור בצרפת בשנת 1998 בשפה הצרפתית, ותורגם למספר שפות, ביניהן עברית (הוצאת בבל). אנו מאמינים כי ניתן להפיק מהספר תהליכי למידה מגוונים, בשל הרלוונטיות שלו למציאות בה אנחנו חיים כאן ועכשיו.

המערך שלהלן מתבסס על הספר, בעיקר בטקסטים שיובאו לדיון בכיתה, אבל גם ברמת הניתוח והמסרים אותם מציע לנו הסופר.

המלצות מתודיות והערות על המערך

- הפעילות כוללת מספר שלבים: חשיפה לסוגים שונים של מוסיקה, עיבוד החוויה הראשונית, עבודה בקבוצות, עבודה אישית ודיון מסכם במליאה. על כן המערך דורש היערכות מקדימה והחלטה על מיקום ודרך הפעילות.
- המערך מציע פעילות אחת, במשך שעה וחצי. מוצעת גם פעילות המשך למערך, בה תוכל/י לבחור במידה ותרצה/י להרחיב את הדיון למפגש נוסף.
- מומלץ בחום לקרוא את ספרו של טאהר בן ג'לון כחלק מההכנה לשיעור.

- במידה והדבר אפשרי, מומלץ לקיים את הפעילות באווירה סדנאית קבוצתית, ולא באווירה לימודית שגרתית. על מנת לאפשר זאת ניתן להעביר את הפעילות למקום שיש בו מרחב מרווח לתלמידים, בכדי לאפשר מרחב תנועה חופשי. כמו כן, רצוי להשתמש במערכת הגברה.
- גם אם מקיימים את הפעילות בחדר הכתה, מומלץ לארגן את החדר ולהכניס שינויים קלים, שיאפשרו אווירה מזמינה ומאפשרת תהליכים קבוצתיים, דרך הזזת הכיסאות והשולחנות לצדדים ופינוי מרחב לביצוע הפעילות. את החלקים האחרונים של הפעילות מומלץ לעשות במעגל-המפגש הישיר והמשותף במעגל תורם רבות לפיתוח הדיון, להיכרות עם התלמידים האחרים ולחידוד המסר של הקשבה וכבוד לכל אחד ואחת.
- בנספח 1 מוצעים פריטי מוסיקה שונים. חלק מהקטעים רלוונטיים לקבוצות שונות בחברה בישראל - תוכלו לבחור בפריטים המתאימים ביותר עבור התלמידים שלך. ניתן גם להביא קטעים אחרים, תוך בחירת קטעים מהתרבות של "האחר" שלדעתך חשוב ושיש בו את הפוטנציאל לתרום ולקדם את הדיון.

המלצות כלליות

- חשוב לרענן את המסרים על חשיבות המאבק בגזענות אחת לכמה זמן. המודלינג שלך כמורה חשוב ביותר; היחס שלך לתלמידים, והבחירה להתמודד עם אירועים שיש בהם גזענות או הדרה, ולא להעלים עין, משדרת מסר המחזק את המסרים של מערך שיעור זה.
- נשמח לעמוד לרשותך ולרשות הצוות החינוכי בבית הספר לפיתוח יוזמות ופעילויות שמטרתן חינוך למאבק בגזענות, וגם לשמוע וללמוד ממך על רעיונות שעובדים אצלך בהקשר זה (וגם לפרסם אותם). נשמח גם לקבל משוב על המערך.

הפעילות

1. פותחים את הדין בהכרזה על פתיחת רחבת הריקודים!

משמיעים לתלמידות/ים קטעי מוסיקה שונים, מתרבויות שונות. (כ־10 דק')

מאגר קטעים מומלצים מצורף בנספח מספר 1.

מבקשים מהתלמידים לעמוד במרחק סביר זה מזה, כך שיהיה להם מספיק נוח לנוע, מבלי שיפריעו להם, או שהם יפריעו לאחרים. מסבירים להם שהולכים לשמוע כמה קטעים של מוסיקה, ומבקשים מהם להקשיב למוסיקה, לנסות לזהות איזה מוסיקה הם שומעים, וגם להזמין אותם לנוע ולרקוד. לנסות להמעיט בהוראות, לאפשר להם לחוות עם עצמם את המפגש עם המוסיקה.

לאחר מכן אוספים מהתלמידים/ות תגובות ראשוניות. (כ־15 דק')

אפשר לעשות זאת כשהם עדיין עומדים, אבל לבקש לעמוד במעגל, כדי שיראו האחד את השנייה, או בישיבה. יתכן שיעלו תגובות נבוכות, לועגות, גזעניות - חשוב לאפשר להן לעלות ולהעביר מסר לא שיפוטי לתחושות השונות.

מנסים לעבד את החוויה יחד איתם, דרך שאלות כמו:

איך הרגשתם כשמעתם את המוסיקה? מתי היה קל להניע את הגוף? מתי התאמצתם? האם הצלחתם לרקוד עם כל סוגי המוסיקה? איזה מוסיקה שמענו לדעתכם? הכרתם מקודם? מה היה לכם זר או מוזר?

מה קורה לנו כשאנחנו נפגשים עם משהו/מישהו חדש או זר לנו? (במראה, בצבע, בשפה, מוסיקה, אוכל..)
יכולות לעלות תשובות כמו: עניין, תחושות של פחד, הגוף נפתח, הגוף מתכווץ, גועל, שמחה, מבוכה, חידוש.

למה ומתי לדעתכם אנחנו, או אנשים אחרים, עלולים להגיב למפגש כזה בפחד או סלידה?

2.

נעבור לעבודה בקבוצות, 4-5 תלמידים/ות בכל קבוצה. (כ 20 דק')

נעבוד עכשיו עם הטקסט של בן ג'לון. כדאי לתת לתלמידים/ות רקע קצר על הספר (ראו למעלה). כל קבוצה מקבלת כרטיסיה עם קטע אחד מתוך הספר (מצורף בנספח 2). לחלופין, ניתן לחלק היגדים קצרים מתוך הספר (גם בנספח) - לשיקול דעת המורה.

כל קבוצה קוראת את הטקסט שבכרטיסיה, ולאחר מכן דנים בשאלות הבאות:

- שתפו את הקבוצה - מה דעתכם על הטקסט, האם אתם מסכימים או לא מסכימים עם הנאמר?**
- האם היית מנסח/ת את תשובתו של האבא בדרך אחרת?**
- האם אתם מוצאים קשר בין הטקסט לבין מקרה שראיתם או שמעתם, או מקרה שקרה לכם?**
- האם הייתם רוצים לשאול את האבא שאלה נוספות?**

נותנים תזכורת כשלוש דק' לפני שהזמן מסתיים, במידה ומישהו לא דיבר חשוב לאפשר לו לדבר.

חוזרים לדיון במליאה. (כ־15 דק')

מזמינים אותם לספר על הדיונים בקבוצות. שאלות מנחות:

- איך היה לכם לעבוד יחד בקבוצות?**
- האם הטקסט שקראתם חידש לכם?**

שתפו בדעה של חברה/ בקבוצה שהפתיעה אתכם.

וגם להזמין אותם להעלות שאלות במידה ועלו כאלו בעקבות הדיון.

בסוף הדיון המורה תסכם נקודות מרכזיות שעלו תוך התייחסות למסרים שהיו בכרטיסיות. זו הזדמנות להדגיש את חשיבות ההיכרות והפתיחות שלנו לא/נשים חדשים, תרבויות חדשות, שפות חדשות, לא לפחד לעשות צעדים, שהרי "העושר מצוי בשונות". לעודד אותם להיות אנשים חוקרים, שואלים, מבקרים - ללמוד לשאול שאלות על מה שאנחנו רואים, ועל מה שאנחנו לא רואים. בדרך זו מגלים דברים חדשים ומעניינים, וגדלים להיות א/נשים פתוחים יותר וסובלניים יותר, ואלה הערכים שחשובים לנו בחברה בה אנחנו חיים. ניתן להילחם בגזענות, שלנו ושל האחרים! כולנו עלולים להיות גזענים, צריכים להיות מספיק אמיצים כדי לאפשר לעצמנו לראות את זה, ולהיאבק בזה. זו התנהגות שאפשר וחשוב מאד לשנות.

3.

נסכם את הפעילות בכתיבת הצהרה אישית.

נבקש מהתלמידים/ות לחשוב 2-3 דקות לבד, ואז לרשום לעצמם על גבי כרטיסיה הצהרה אישית שהם בוחרים להצהיר בהקשר של מאבק בגזענות (לעשות/ לא לעשות/ לשים לב ל..) (כ־5 דקות)

חוזרים למליאה ומבקשים מהם להציג את ההצהרות שלהם (Statements) (20 דק')

חשוב לאפשר להם להציג את ההצהרות באופן משמעותי (תוך מתן הסבר קצר).
כדאי לתלות את ההצהרות האישיות על גבי אחד הקירות בכתה.

עצם הנכחת תוצר העבודה שלהם (ההצהרות האישיות) בכיתה, עשויה לחזק את המחויבות של התלמידות והתלמידים, וכן של כלל המורים הנכנסים לכתה, למאבק בגזענות. זה גם יכול לשמש כטריגר לחזור לנושא מדי פעם, לשאול ולהתמודד אתו בהזדמנויות שונות.

סיכום (5 דקות)

המורה תסכם את הפעילות תוך הצגת הנושאים המרכזיים, הדעות והשאלות השונות שעלו במהלך השיעור.

אופציונלי - רעיון למפגש המשך

בסוף הפעילות, לפני הדיון המסכם, מבקשים מהתלמידים להתכונן לקראת השיעור הבא שיוקדש להמשך התהליך, באמצעות משימת חקר קטנה:

אפשרות א': לשלוח את התלמידים/ות לעשות מחקר קטן על סוגי המוסיקה שהשמענו היום, ואז להגיע לשיעור השני ולשתף במידע.

אפשרות ב': בעקבות ההתנסות של היום, כל תלמיד/ה יצטרך לחפש שיר/ קטע מוסיקה חדש שלא הכיר מקודם, מתרבות אחרת/ מקום אחר/ שפה אחרת, זרה לו - שנראה לו יפה או מעניין. אפשר להיעזר בהורים. בנוסף לשיר החדש, הזר להם, מבקשים מהם להביא גם שיר/ קטע מוסיקה מוכר ואהוב, כזה שמכירים אותו וחוזרים אליו הרבה. הם יכולים להביא אותו למפגש בדרך הנוחה להם, או להעלות אותו ברשת, במידה וזה קיים.

את המפגש הבא קובעים כך שיש להם מספיק זמן לחפש, וכן לעכל את החוויה של היום, אבל כשהדיון עדיין טרי יחסית בזיכרון.

גם המפגש השני יהיה חווייתי ומוסיקלי. במידה ונבחרה אפשרות ב', אנחנו מציעות להזמין את התלמידים/ות להשמיע קודם את המוסיקה שהם הכירו ואהבו, ולשאול כמה מהילדים/ות בכיתה גם הכירו את המוסיקה - ואז לראות שחלק מהדברים המוכרים לנו הם חדשים לחלק מהאנשים, ואף זרים להם.

אחרי כן התלמידים/ות יוזמנו לשתף בקטע החדש אותו הם מצאו - להשמיע ואחר כך לספר מאיפה זה מגיע, מה הם יודעים על התרבות ממנה מגיע השיר.

כדיון מסכם לשתי האפשרויות: ניתן לדבר על העושר הקיים סביבנו, וכמה חשוב ללמוד, לראות ולהעריך את העושר הזה, הקיים אצלנו ואצל האחרים.

אפשר לנהל דיון משווה בין המפגש הראשון למפגש הנוכחי - איך אתם מרגישים עם החוויה הזאת? האם משהו השתנה במוכנות שלכם להיחשף ולהקשיב למוסיקה חדשה, ובכלל להכיר תרבויות חדשות או אנשים חדשים, זרים, לא מוכרים?

כדאי לעודד אותם להעלות רעיונות למאבק בגזענות בעקבות החוויה הקטנה בה הם התנסו בשני השיעורים האלה. אפשר לנסות לכתוב אמנה משותפת, לתלות אותה בכתה, או לפרסם אותה בבית הספר. ניתן להזמין תלמידים ומורות ומורים נוספים בבית הספר לחתום עליה, ולאמץ אותה כחלק מהאחריות שלהם על המאבק בגזענות.

נספח 1

להלן מבחר רעיונות לקטעי מוסיקה ממקומות שונים בעולם. מוזמנים/ות להביא לכיתה קטעים נוספים.

איסלנד - הזמרת ביורק (נולדה 1965)

<https://www.youtube.com/watch?v=F6hGc7S8d88>

אלג'יר - הזמרת סועאד מאסי (נולדה 1972)

<https://www.youtube.com/watch?v=w-GvHSt9Onw>

אריתריאה - הזמר ימאנה ברייה (1940-1997)

<https://soundcloud.com/adamvic/yemane-barya-mix-kolot-me>

אתיופיה - להקת אתיוקולור (הוקמה ב־2009)

<https://www.youtube.com/watch?v=Y3SHsxKbhk>

רוסיה - המלחין דמיטרי שוסטקוביץ' (1906-1975)

https://www.youtube.com/watch?v=loS1_CRS5fA&list=PLwCq7vYs1JF8l6B7bpynP8NifmgpD-u0c

נספח 2

כרטיסיות לעבודה בקבוצות - ציטוטים והיגדים מתוך הספר "הגזענות כפי שהסברתי לבתי" מאת טאהר בן ג'לון

תניד, אבא: מה זה גזענות?

ההתנהגות שאותה אנחנו מכנים גזענות, באה לידי ביטוי בכך שאנחנו נזהרים מפני בני אדם אחרים, השונים מאתנו במראה החיצוני ובמאפיינים התרבותיים שלהם. ואף בזים להם לעיתים...

אתה חושב שאני עלולה להפוך לגזענית?

זה יכול לקרות, הכל תלוי בחינוך שתקבלי. עדיף לדעת שזה כך ולמנוע זאת מראש, כלומר לקבל את הרעיון שכל ילד או מבוגר עלול, יום אחד, להרגיש או לנהוג בצורה דוחה כלפי מישהו שלא עולל לו כל רע, רק מפני שהוא שונה ממנו. זה קורה לעיתים קרובות.

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

הגזען הוא מי שמגרש את הזר החוצה, כי הוא סולד מפניו?

כן. הוא מגרש את הזר גם אם הוא לא מאוים, רק משום שהזר אינו מוצא חן בעיניו. וכדי להצדיק את הפעולה האלימה שלו, הגזען ממציא טיעונים הנוחים לו...

מה פירוש המלה אפליה?

להפריד קבוצה חברתית או אתנית אחת מן האחרות ולהתייחס אליה בצורה שלילית. זה כמו למשל, אם בבית ספר כלשהו, ההנהלה תחליט לקבץ בכתה אחת את כל התלמידים כהי העור, כי לדעתם הילדים האלה פחות אינטליגנטיים מהאחרים...

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

מה זה גזען?

גזען הוא מי שחושב שהוא טוב יותר, כלומר עולה על אנשים אחרים שצבע עורם שונה משלו, שמדברים שפה אחרת, וחוגגים את חגיגהם אחרת ממנו. הוא מתעקש להאמין שהמין האנושי מחולק לגזעים שונים ואומר לעצמו: הגזע שלי יפה ואצילי, האחרים מכוערים וחייתיים.

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

אני לא רוצה ללמוד לחיות עם סלין המרשעת, הגנבת והשקרנית..
את מגזימה, זה יותר מדי בשביל ילדה אחת בגילך!

היא התנהגה לא יפה לעבדו. היא מסרבת לשבת לידו בכתה
והיא אומרת דברים לא נעימים על השחורים.
הוריה של סלין שכחו לחנך אותה, ואולי גם הם עצמם לא קיבלו חינוך טוב.
אבל לא צריך לנהוג בה כמו שהיא נוהגת בעבדו. צריך לדבר איתה. להסביר
לה מדוע היא טועה.

לבד, אני לא אצליח לעולם.
בקשי מהמורה שלך להעלות את הבעיה הזאת בכתה, את יודעת בתי, שהרבה
יותר קל לתקן התנהגות של ילד. זה הרבה יותר קשה עם מבוגרים.

למה, אבא?
כי ילד לא נולד עם הגזענות בראשו. בדרך כלל, הילד חוזר על מה שהוא שומע
במשפחתו הקרובה והרחוקה. באופן טבעי, ילד משחק עם ילדים אחרים. הוא
לא שואל את עצמו אם ילד בעל צבע עור שונה הוא נחות ממנו או עולה עליו.
מבחינתו מדובר קודם כל בחבר למשחק. הם יכולים להסתדר זה עם זה, או
לריב. זה נורמלי. זה לא קשור בשום אופן לצבע העור. לעומת זאת, אם ההורים
מזהירים אותו מפני ילדים בעלי צבע עור שונה, יכול להיות שהוא יתנהג אחרת.

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

הגזען מאמין, או גורם למישהו להאמין שהזר משתייך לגזע אחר, נחות יותר.

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

...הם יודעים לצחוק על האחרים רק ברשעות, בהצביעם רק על הפגמים של הזולת, כאילו היו הם-עצמם מושלמים. כשהגזען צוחק, זה כדי להפגין את העליונות המזויפת שלו; למעשה, מה שהוא מוכיח, זה את הבורות... או את רצונו להזיק. הוא משתמש במונחים נתעבים, פוגעים ומעליבים, כדי לסמן את האחרים.

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)

...אין לשפוט אדם על-פי דעה קבועה מראש, כלומר דעה קדומה. כי הגזענות מתפתחת בגלל דעות קבועות מראש על עמים ותרבויותיהם.

מתוך הספר **הגזענות כפי שהסברתי לבתי** מאת טאהר בן ג'לון (הוצאת בבל, 1998)